

УДК 821.163.41'06-1.09 П.П.Негош

ЗОБРАЖЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ У СЕРБСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: КАРТИНА ВЕНЕЦІЇ У “ГІРСЬКОМУ ВІНЦІ” ПЕТРА ПЕТРОВИЧА НЕГОША

Ісідора ГОРДИЧ

Університет у м. Нові Сад
вул. д-ра Зорана Джинджича, Нові Сад (Сербія), 2100
Філософський факультет

У статті розглядаються особливості жанрової гетерогенності “Гірського вінця” Петра Петровича Негоша на основі оповіді воеводи Драшка про Венецію, яка є дорожніми нотатками, що розкривають низку стереотипних уявлень про себе та *Інших*. Простежується, як у взаємозв’язку з життєвими буднями Венеції, зі способами розваг, у зв’язку з героїзмом і мораллю імпліцитно, але доволі зрозуміло формується складна і розшарована картина чорногорців, як і специфічна творча і життєва позиція Петра Петровича Негоша.

Ключові слова: “ми – вони”, уявлення про *Інших*, система цінностей, стереотип, дорожні нотатки.

*“Хто не мандрує, той не живе,
той не знає, що таке світ,
що таке світове розмаїття”*

П.П.Негош

У літературознавстві вже відзначалося, що зацікавлення *Іншим* було найжвавішим у XIX ст., в епоху романтизму¹. Звичайно, на то були свої причини, адже це час формування націй і створення колективних ідентичностей², яким для самовизначення як референтні рамки необхідні інші групи–культури: “Ідентичність групи завжди визначається за допомогою того, чим ця група не є – іншими словами, за допомогою тих, хто не належить до цієї групи”³. Таким же чином можна було б із певністю сказати, що цей процес встановлення і самовизначення опирається на міфічну матрицю, виражену в бінарній опозиції “ми”–“вони”, тобто “наше”–“чуже”, причому те, що є “нашим” майже завжди краще, влаштованіше; це порядок, планова структура проти “чужого”, яке є аморфним, флюїдним, хаотичним⁴.

¹ Живанчевіћ–Секеруш И. Патрицентризм и представа Европе у путописима Љубомира П. Ненадовића // Зборник Жанрови српске књижевности. Порекло и поетика облика, бр. 2, Филозофски факултет. Нови Сад, 2005. С.162.

² Rot K. Slike u glavama / Prev. Aleksandra Bajazetov–Vučen. Biblioteka XX vek. Beograd, 2000. S.28.

³ Eriksen T. H. Etnicitet i nacionalizam / Prev. Aleksandra Bajazetov–Vučen. Biblioteka XX vek. Beograd, 2004. S.28.

⁴ Elijade M. Sveto i profano / Prev. Zoran Stojanović, Alnari–Tabernakl. Beograd, 2004. S. 25–27.

Жанром, у якому картину *Іниого* виявлено найкраще, без сумніву, є дорожні нотатки⁵. У “Гірському вінці”, який є комплексним, “розбитим” і важким для визначення з точки зору жанру твором, можна виділити чимало цілих частин, що можуть бути самостійними, а епізод, у якому воєвода Драшко описує своє перебування у Венеції, можна читати як дорожні нотатки⁶.

Петар Петрович Негош (1813–1851), “варвар між князями і князь між варварами”⁷, як він сам себе називав, є однією з найбільш інтригуючих постатей у південнослов’янських літературах. Поет, філософ, мислитель, владика і володар однієї маленької держави, яка з останніх сил бореться за існування, був мандрівником мимоволі. Його численні мандрівки мали політичний характер – Негош подорожував у державних справах. Пізніше, захворівши на туберкульоз, він мандрував у пошуках ліків від своєї хвороби. Незважаючи ні на що, Негош подорожує з пристрасстю і допитливістю світського мандрівника, насолоджуючись красою і цікавими місцями інших країн. З його листів* зрозуміло, що у подорожах його “найбільше приваблюють ті речі, яких він був позбавлений вдома: великі міста, симетричність вулиць, велич будівель, краса внутрішнього простору і домашньої обстановки, багаті музеї і археологічні знахідки, різноманітність світу, що вирує на вулицях великих міст”⁸. Ці подорожі Негош використовував для здобуття додаткових знань, він зустрічався зі сербськими та іноземними вченими і відомими людьми, ознайомлювався з культурними пам’ятками, відвідував театри і музеї, купував книги⁹.

У 1844 р., повертаючись через Трієст зі своєї третьої подорожі у Відень, Негош вперше побував у Венеції¹⁰. Досвід і враження, отримані під час подорожі, послужили йому матеріалом для епізоду про воєводу Драшка, у якому він створив вражаючий портрет Венеції при написанні двома роками пізніше “Гірського вінця”. Драшко у Венеції став втіленням зіткнення двох світів, двох цивілізацій, які “віками пронизувались і переплітались” на сербських просторах, які, по суті, не розуміють один одного, хоча змушені часто звертатися одна до другої – героїчно-патріархальної, “найбільшим проявом якої є класична Черногорія”, і західноєвропейської, яку втілює Венеція**¹¹.

“Тих інших, чужих для нас – вигаданих чи реальних – ми можемо любити чи не любити, але завжди їх цінуємо”, – стверджує У.Білефельд¹². Воєвода Драшко опинився у Венеції у державних справах, тобто силою обставин. Його розповідь про подорож спровокована питаннями інших героїв, передусім, князя Рогана:

⁵ Живанчевіћ–Секеруш II. Патрицентризм и представа Европе у путописима Љубомира II. Ненадовића. С. 162.

⁶ Поповић М. Историја српске књижевности: Романтизам. Књ. I. Завод за уџбенике и наставна средства. Београд, 1985. С. 211.

⁷ Андрић II. Његош као трагични јунак косовске мисли // Есеји II. Сабрана дела Иве Андрића. Књ. XIII. Београд, 1976. С. 22.

* Йдеться про листи з Італії Вуку Караджичу, Миколі Тамазі, Дмитру Владиславовичу.

⁸ Деретић J. Историја српске књижевности, четврто издање. Београд, 2004. С. 627.

⁹ Там само. С. 622.

¹⁰ Деретић J. Горски вијенац Петра Петровића Његоша, Завод за уџбенике и наставна средства. Београд, 1997. С.163.

** У “Гірському вінці” багато уваги приділено і третій, турецькій орієнтально-ісламській цивілізації, яку також констатує Деретич, але в даній статті йдеться не про це.

¹¹ Там само. С. 53.

¹² Bilefeld U. Stranci: prijatelji ili neprijatelji, prev. Drinka Gojković. Biblioteka XX vek. Beograd, 1998. S.163.

Розкажи про Венецію, Драшку,
Що за люди у отому краї?*" (1400–1401).

І починається оманливо нейтральне і цінне водночас: “як опрочі, звісно, не рогаті” (1403), з тим, щоб далі розкрити власне ставлення і враження: “Виявлення і приписування рис (атрибуція) стосуються, насамперед, того, що безпосередньо можна відчувати, а це, зазвичай, “дрібниці” щоденного життя, наприклад, вигляд, одяг, запах і смак (звички в харчуванні), музика, поведінка, видимі символи і т.д.¹³”, а це саме ті речі, які зауважує Драшко і які найбільш цікаві його землякам.

Основною особливістю Драшкової розповіді є контраст, причому він спочатку наводить позитивні враження, аби потім зробити їх у кілька разів негативнішими:

Єсть і гарних там людей доволі,
гидомирних – вдесятеро більше,
як зустрінеш, глянути противно (1406–1408).

Великій кількості багатих, яким багатство “вдарило у голову” і які “витворяють, як маленькі діти” (1411), Драшко протиставляє ще більше вбогих, які не мають нічого, які напружуються до крайніх меж людських можливостей (“трудоарюють, аж вилазять очі” 1413), намагаються вижити, працюючи за суху шкоринку хліба. Потім зі здивуванням говорить:

Не один раз бачити прийшлося,
як носили два дядьки бабисько,
ропухату, брезклу ледащицю,
мала, певно, сотню ок вагою;
скрізь по місту вулицями носять
ополудні тілеса паскудні,
не бояться сорому, нічого (1415–1421).

Для Драшкового, в своїй основі патріархального розуміння честі, шанобливості й поваги, яким наділяють його сучасні чорногорці, професія носія є ганебною і безславною. Аугментатив “бабисько” тут має підкреслено пейоративне значення. У цьому висловлюванні Драшка бачимо не лише глузливий опис огрядної венеційки (“ополудні тілеса паскудні”, 1417), а й загальне ставлення до жінки у Чорногорії, де вважають, що вона повинна і сама заробляти і робити вклад у спільне благо.

Майже ніде у воєводи Драшка нема прямого порівняння “там” з “тут”, але, як стверджує І. Андрич, “наводячи опис інших, ми подаємо себе”¹⁴. Він захоплюється венеційськими спорудами (“Єсть домівки, тільки того й дива”, 1426), але специфічна урбаністична географія Венеції і задушливість, яку спричиняють випари з каналів, викликають у нього, уродженця гірських просторів, відчуття тісноти. Для нього чужа метушня торгові метрополії, якою була Венеція у той час і де він нікого не знав. Думка Люби Ненадовича, що “на чужині кожен тільки й чекає, щоб побачити свого земляка”¹⁵, для воєводи Драшка має особливе значення:

* У тексті біля віршів з “Гірського вінця” стоїть їх номер у дужках (*Петровић Његош П.*: Горски вијенац, Луча микрокосма // Целокупна дела Петра II Петровића Његоша Књ. III. Треће издање. Београд, 1974.). Тут і надалі цитати з тексту в перекладі взято з книги: *Његош*. Поєми (Гірський вінець. Промінь мікрокосму). К, 1987.

¹³ *Rot K. Slike u glavama*, prev. Aleksandra Bajazetov-Vučen. Biblioteka XX vek. Beograd, 2000. S. 273.

¹⁴ *Андрић П.* Љуба Ненадовић о Његошу и Италији // Есеји II, Сабрана дела Иве Андрића, књ. XIII. Београд, 1976. С.42.

¹⁵ *Ненадовић Љубомир П.* Писма из Италије // Одабрана дела. Нови Сад–Београд, 1971. С.66.

Не зустрівся б приятель мій давній,
син найстарший Горбичича Зана,—
не вернувся б відтіля додому
і зложив би кості на чужині (1439–1442).

Ставлення Грбичича до Драшка проявляється через “нашу” традиційну гостинність, він його “по-братськи зустрів” (1443) і водив “крізь по Венеції” (1444). Будучи католиком у “чужинному” світі, Бокель залишається “своїм”, “братом”, носієм “справжніх”, “наших” цінностей. Ставлення до членів південнослов’янської спільноти обумовлене особливим південнослов’янством Негоша.

Князь Янко проявляє цікавість і до ігор, у які грають венеційці, що дає Драшкові поштовх для розповіді про театр. Драшкова оповідь про театр, суть якого йому, очевидно, не відома, становить найгумористичніший уривок у “Тірському вінці”. Драшко аналізує театр, виходячи з власного досвіду, тому ложі нагадують “ніші”–заглибини у стіні, які можемо знайти у чорногорських будинках і котрі служать коморами. Його дивує також метушня у театрі, і він із насмішкою говорить про публіку:

звідусюди позирали люди,
наче миші зі своїх щілинок (1539–1540).

І хоча воєвода розпізнає структурні елементи театру¹⁶, наприклад, костюми та грим (“всі пістряві, мов котища дикі”, 1546) або ж сценічну мову (“а як стали мукати й кричати”, 1547), проте він їх не розуміє :

Отакого посміху й стидоти
зроду-віку ще ніхто не бачив! (1552–1556)

“Напрочуд гумористичного тону набуває натяк на легенду про вампіра-перевертня у Драшковому описі театру. Невідомий для чорногорців театральний досвід він переводить у картини упирів і голодного вовка, які є ближчими і легшими для розуміння:

очі з лоба вивело неначе,
а ротяки, ніби пащі вовчі (1555–1556).

комічно подаючи у контрасті два різних типи культури”¹⁷.

Завдання Драшка у “Тірському вінці” розсмішити читача тут є найочевиднішим і проявляється у подвійному аспекті. Він є *спостерігачем* у Венеції й оповідачем для своїх земляків у Чорногорії і водночас *об’єктом спостереження*, оскільки Негош розраховує на читача, який знає, що таке театр¹⁸. Згодом Павле Попович зосереджує увагу не на Венеції, а на самому Драшкові: “Не дивіться, як він описує тісні і похмурі венеційські в’язниці, людей, які носять жінок на ношах, і венеційське огрядне панство, вибрите і напудрене, світ заляканий і пригноблений, оточений нишпорками і шпигунами, а погляньте, як поводить сам Драшко. Він простий, незлісний, наївний чорногорець, який зненацька опинився у дивному і невідомому йому світі, у якому виглядає комічно”¹⁹.

¹⁶ Љуштановић Ј. Војвода Драшко као хумористички приповедач. (у штампі).

¹⁷ Пешикан–Љуштановић Љ. Предање у “Горском вијенцу”. Зборник Матице српске за књижевност и језик. Књ.51 (2003), свеска 3. С. 620-621.

¹⁸ Љуштановић Ј. Војвода Драшко као хумористички приповедач (у штампі).

¹⁹ Поповић П. О Горском вијенцу. Београд, 1923. С.126.

Отже, тут може постати запитання: для кого пише Негош? “Гірський вінець” виданий 1847 р. у Відні. Серби за час панування Австро-Угорщини пережили значний економічний і культурний розквіт. Завдяки своїм романам, Милован Видакович створив широку читацьку аудиторію, Лукіян Мушицкі був добре знаний у Європі, а Вук Караджич записав й опублікував народні пісні. Тобто серби читали, а отже Негошу була гарантована читацька публіка, а той факт, що “Гірський вінець” написано народною мовою, ще більше розширив читацьке коло, хоча твір був надрукований за правилами старого правопису. Без сумніву, це було свідченням “перемоги Вука”.

Щодо тодішньої політичної ситуації – це переддень революційних подій 1848 р., які охопили цілу Європу. Не маючи змоги звести рахунки з турками у реальності, Негош це робить у “Гірському вінці”, не залишаючи без уваги і західне культурне коло, яке представляли венеційці. Виразний панславізм відчутний у рядках, де Драшко говорить, що зрадливі венеційці

заманили, всіх переловили,
бідолашних братиків-соколів
далматинців, хорватів хоробрих (1449–1451).

Тих, хто належав до середовища, засади якого ґрунтувалися на культі людяності і благородства, цілком очевидно, цікавить героїчний статус *Инишх*. На запитання Мандушича про венеційських героїв Драшко відповідає категорично:

Ой не згадуй Вуче, про юнаків!
Про юнацтво і казати годі (1446–1447),

доки суди “в них, борони нас боже! Може, трохи кращі за турецькі” (1458–1457). У “Гірському вінці” Негош часто ототожнює Туреччину і все турецьке з “адським”, “пекельним”, і це порівняння свідчить про підкреслено негативне ставлення до венеційського правосуддя. До цього ж Драшко додає опис кораблебудівельної верфі і галер, де негуманно поводяться з людьми, що тільки посилює його озлобленість. Однак найжахливіше враження справляють на нього відомі темниці під палатою дожа:

четь заклала б з холоду коняка,
не держав би цуценья хазяїн,
а не те що бідного сердеги;
В атмосфері, де
пожаліти їх ніхто не сміє,
а тим більше – дати допомогу (1485–1486),
Драшко схвильовано вигукує:
Що з людьми ви робите, поганці?
Дайте вмерти їм своєю смертю! (1489–1491)

У цих словах Драшка – уся свободолюбна філософія Негоша. Це вигукує вже не герой, а сам Негош, який у “Листах з Італії з тугою і сумом говорив про Америку як про країну свободи й успіху, куди бажав би поїхати і більше ніколи не чути й не знати “про Європу”²⁰, яка була для нього в’язницею.

Драшко з жахом описує стосунки між венеційцями:
По усьому венецькому краю
чоловіка жодного не стрінеш
щоб знайомих своїх не боявся –
як таємних підісланих шпигів (1517–1520).

²⁰ Ненадовић Љубомир П. Писма из Италије // Одабрана дела. Нови Сад–Београд, 1971. С. 78.

Далі він наводить епізод з дожем Марином Фалієрі, якому на сходах його палат відрубали голову* після того, як “оббрехали” в Сенаті, і коментує:

Як же іншим людям не боятись,
коли дожа можна оклеветати! (1527–1528)

“Хоча Драшко і примітивний, але справляє враження дуже людяного чоловіка у світі, де все засновано на гніті, обмані, страсі, де всі брешуть”, – влучно зауважує М.Попович²¹. Без сумніву, Драшко має певні риси “доброго дикуна”²².

Зустрівшись з “принципом”, венеційським дожем, Драшко відчував свою перевагу поряд з ним, або, принаймні, сприймав його як рівню.

На запитання, який він, Драшко відповідає:

Чоловік він, так собі, звичайний;
якби дожем він у них не звався,
не боявся б, що його зурочають (1636–1628).

Тобто, дож був зовсім пересічною людиною, і якби не мав титула, не потрібно було би боятися людської заздрості, що могла би принести йому нещастя (“вроки”).

У діалог Драшка з дожем Негош транспонує традиційне, стереотипне уявлення, перейняте з народної пісні “Латиняни, старі ошуканці”, яка через свою скам’янілість у традиційній мовній формі належить до “інвентаря колективних знань” усього народу²³. Передусім Драшко вірить у венеційську красномовність у політичних махінаціях (“усього він обіцяв для мене” (1655)), але осмислення приходить незабаром:

Обіцянку забув наостанку,
мов нічого ми й не говорили.
Молоко хай називає білим, –
не повірю ні за які гроші (1661–1664).

Особливо цікаві уявлення дожа про *Иниих*, в даному випадку – про чорногорських сусідів, боснійців і албанців, згаданих у питанні до Драшка:

Як захоплять вони чорногорця,
чи живого, чи мертвого в руки,
то чи правда, що його з’їдають? (1646–1647)

Тут “іноземці” – дикуни, представники того “іншого світу”, а канібалізм їм додає демонічних і фантомних рис, успадкованих з архетипних зв’язків між общинами²⁴. Драшко з огидою і дивуванням заперечує таке припущення:

Як з’їдають, бійтеся ви бога!
Щоб людина людей поїдала?
як і ідею дожа, що хтось їсть змії.

* Про дожа Марина Фалієрі і його смерть обширніше пише Мілан Бегович у своїх дорожніх нотатках “Подорож Італією”. Причиною страти дожа автор називає те, що Фалієрі підняв бунт проти Сенату, який несправедливо покарав дворянина, за те, що він образив дружину Фалієрі (*Begović M. Put po Italiji // Hrvatski putopisci XIX i XX stoljeća*, ur. Slavko Ježić. Zagreb, 1955. S. 362–363).

²¹ Поповић М. Историја српске књижевности: Романтизам. Књ. I. Завод за уџбенике и наставна средства. Београд, 1985. С. 219.

²² *Sekeruš P. Govor o Drugom u francuskoj kulturi prve polovine XIX veka // Polja*, god. 46, br. 418, 2001. S. 60.

²³ *Rot K. Slike u glavama*, prev. Aleksandra Bajazetov–Vučen. Biblioteka XX vek/ Beograd, 2000. S. 267.

²⁴ *Elijade M. Sveto i profano*, prev. Zoran Stojanović, Alnari – Tabernakl. Beograd, 2004. S. 25.

Вука Мічуновича цікавить ставлення венеційців до музики (“А співають гарно там під гусла?” (1615)), і зневажливо заявляє, що за побачений танець без гуслів не дав би й “турецького гроша”.

Для Мічуновича гуслі не лише музичний інструмент – вони є символом життя і продовження існування :

Коли в хаті ніхто не гусяє,
то і хата мертва там, і люди (1621–1622).

Тут, імовірно, йдеться не лише про звичайне фізичне існування, а й про життя у пісні, можливе лише для обраних.

І їжа як частина буденності відображає предмет зацікавлення у слухачів Драшка. Йому зовсім не подобається венеційська кухня, тому він говорить про неї зневажливо:

Окрім хліба не їдав нічого,
Лакомини люблять більше всього,
три години лизькають солодке.
Дві третини люду, як на диво,
молодого віку, а беззубі,
бо усякі лижуть солодощі.
Тільки вдома і наївся м'яса (1667–1673).

Його точка зору цілком зрозуміла: “їхня” кухня не тільки несмачна, а й шкідлива. “Наша”, звичайно, на відміну від “їхньої”, і смачна, і поживна.

Вук Мічунович знову включається у розмову, користаючи з нагоди поговорити про “ближніх” *Иных* – про мешканців Котора, про венеційських панів, яким більше до смаку “курятина, яйця, ніж баранчик або грудка сиру” (1679). Їхній спосіб життя для Мічуновича є незбагненим, і він його прирівнює до “погибелі”, оскільки, на його думку, вони не ведуть здорового способу життя:

Тільки тридцять сповнюється років,
а чалапа, як ота бабера,
позирнути сором на такого,
а по східцях видабає трохи,–
побіліє, наче та сорочка,
от, здається, упаде й не встане! (1686–1692)

В епічному трактуванні світу і людей героям “Гірського вінця” властиве античне зачудування здоровим, гарним і фізично могутнім тілом, яке у змозі “прийти і втекти, і на страшному місці постояти”, як співається у народній пісні. У спартанських умовах життя, у постійних сутичках із турками і перманентному стані “бойової готовності” такий культ тіла не викликає здивування.

Клаус Рот наголошує, що “при зіткненні різних категорій (цінності, норми, способу поведінки, позицій, релігійних уявлень і т.д.), тобто, у категорійній дискрепанції, оцінювання і цінування іншого виходить з власної системи цінностей і норм, оскільки більшість людей не усвідомлює характерних особливостей своєї культури”²⁵. Так і Драшко, прогулюючись Венецією, не зауважує того, що створює її ідентичність через “різницю в культурі”, тому що, як стверджує П.Секеруш, посилаючись на Данієла-Анрі Пажо, “виглядає так, що ми як прибічники однієї культури не в змозі описати чужі

²⁵ Rot K. Slike u glavama, prev. Aleksandra Bajazetov–Vučen. Biblioteka XX vek. Beograd, 2000. S. 272.

культурні ідентичності. Те, що ми виявляємо, є культурними відмінностями, частиною культури, відмінної від тієї, до якої належимо ми”²⁶.

Незважаючи на думки про те, що подорожі сьогодні перестають бути відкриттям нового і різноманітного, бо глобальна гомогенізація культури й уніфікація простору стирає різницю між “тут” і “там”²⁷, надалі абсолютно прийнятним є твердження Ц.Тодорова, що “людина усвідомлює свою культуру тільки в чужій країні”²⁸. Для Негоша подорожі були спогляданням власної культури і болочим усвідомленням свого місця в системі нововідкритих культурних цінностей. Країна, якою він володів, була бідною, неписьменною, знедоленою, де частіше панували тяжка присяга і зброя, ніж закон.

Загалом до Негоша можна застосувати дещо парадоксальний вислів Леві-Строса, наведений Ц.Тодоровим: “бути назовні корисно лише тоді, коли ти водночас і всередині”²⁹. Цей вислів, можливо, правильніше описує всю специфічність позиції Негоша, який повністю “всередині”, оскільки до певної міри він – Чорногорія, він представляє всі її інституції: церковні, світські, законодавчі, судові. Він знає, чим дихає Чорногорія. У “Листах з Італії” Л.Ненадович часто наводить приклад, як похмурий Негош турбується мовчки про свій народ. Водночас владику виділяється зі свого середовища не тільки позицією владики, героїчністю і фізичним виглядом*, а й освіченістю і літературною працею. Через владику Данила Негош ніби говорить сам про себе:

Що я вдію, з ким до бою стану?
Рук замало, невелика сила,
соломинка, звихрена борвієм
бідолашний одинак – сірома! (33–36)

“У своєму ставленні до культури, до того, що називалося і називається невизначеним іменем Європи, він [Негош] наштовхувався на постійні труднощі і великі протиріччя. Він пристрасно любив той світ культури, так само як і був кровно і нерозривно пов’язаний зі своїм народом. І в кризові моменти, без яких не обійтись, він відчував себе вигнанцем і чужинцем у обох тих світах”³⁰. Будучи завжди і скрізь особою без громадянства, Негош змальовує Драшка у Венеції з позиції того, хто стоїть “на горі” і звідти бачить трохи краще (якщо його перефразувати). Тому його кут зору гостріший і багаторівневий при описі *Иниих* (гетеро-картини), і при описі себе і “своїх” (авто-картини). Комплексність уявлень Негоша про *Иниих* виходить із комплексності його особистості і специфічної життєвої і творчої позиції.

²⁶ *Sekeruš P.* Govor o Drugom u francuskoj kulturi prve polovine XIX veka // Polja, god. 46, br. 418, 2001. S. 52.

²⁷ *Čomić Đ.* Postmoderni turizam // Globalna fuga. Beograd, 2001 S. 8-9.

²⁸ *Todorov C.* Mi i drugi: francuska misao o ljudskoj raznolikosti, prev. Branko Jelić, Mira Perić i Mirjana Zdravković. Biblioteka XX vek. Beograd, 1994. S. 83.

²⁹ Там само. С. 92.

* Був на голову вищий від найвищих чорногорців і красивим чоловіком (*Поповић М.* Историја српске књижевности: Романтизам. Књ. I. Завод за уџбенике и наставна средства. Београд, 1985. С. 168)

³⁰ *Андріш І.* Негошев однос према култури // Есеји II, Сабрана дела Иве Андрића. Књ. XIII. Београд, 1976. С. 75.

**DEPICTION OF FOREIGNERS
IN SERBIAN LITERATURE: THE IMAGE OF VENICE
IN *THE MOUNTAIN WREATH* BY P.P.NJEGOSH**

Isidora GORDICH

*University of Novy Sad (Serbia)
d-r. Zoran Dgyndgych Str., Novy Sad, 2100
Philosophical faculty*

The paper commences by observing the specific genre heterogeneity of *The Mountain Wreath* by Petar Petrovic Njegosh and separates the story by Duke Drasko on Venice as a travel book, reliving a range of stereotypical images on him and the *Others*. In the relation towards everyday life in Venice, entertainment, bravery and moral, implicitly yet clear enough, a complex and layered picture on Montenegrins is shaped, as well as specific creative and living position of Petar Petrovic Njegosh.

Judging by the shape of the images on *Others* (hetero-images) and images on himself and his people (auto-images), Njegosh's position is characterised, among others, also by being torn between his own culture – traditional, warrior and peasant – and the Europe he encountered reading and travelling.

Key words: “we-they”, hetero-images, auto-images, system of value, stereotype, travel book.

Стаття надійшла до редколегії 16.02.2007
Прийнята до друку 29.03.2007